

SOCIALNA MISEL

LJUBLJANA

L. VI.

1 · 9 · 2 · 7

ŠT. 11.

VSEBINA 11. ŠTEVILKE Z DNE 1. NOVEMBRA 1927.

Članki in razprave:

	Stran
Dr. Ušeničnik Aleš: Kje smo	217
Miklavčič Fr.: Kulturne zveze naših izseljencev. (Konec prihodnjšč.)	221
Dr. Valenčič V.: Ideologija fašizma. (Konec prihodnjšč.) .	226
Erjavec Fr.: Naša statistika	228

Pregled:

Politični pregled:

Italija in Anglija. (Šedivy.)	230
Notranja politika. (Fr. S.)	230

Kulturni pregled:

Naš dnevni tisk. (F. E.)	231
------------------------------------	-----

Socialni pregled:

Svetovni delovni trg l. 1926. (E.)	232
--	-----

„SOCIALNA MISEL“ izhaja vsakega prvega v mesecu. — Urejuje jo in oblastem odgovarja Fran Erjavec, na čigar naslov (Ljubljana, Kodeljevo) je pošiljati tudi rokopise. — Upravništvo je v Ljubljani, Jugoslovanska tiskarna, kolportажni oddelek, Poljanski nasip 2. Za Italijo je poverjeništvu v Gorici, Via Carducci 2. — Naročnina za vse leto znaša 50 Din, za Italijo 25 lir, za ostalo inozemstvo 60 Din. Izdajatelj: Dr. A. Gosar, Ljubljana. — Tiska jo Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, za katero odgovarja Karel Čeč.

SOCIALNA MISEL

L. VI.

V LJUBLJANI, 1. NOVEMBRA 1927.

ŠT. 11.

Dr. Aleš Ušeničnik:

Kje smo.

Bodočnost krščanskega socializma.

Ako se razgledamo po svetu in vprašamo, kako je s krščanskim socializmom, odgovor ni vesel, vendar to ne moti naše vere v bodočnost. Naše prepričanje je namreč slej ko prej to; ali krščanski socializem ali propast!

Res je že nad 35 let, kar je izšla (1891) okrožnica »Rerum novarum«, magna charta krščanskega socializma. Veliko se je od tedaj delalo in veliko storilo. Vendar bi se bilo lahko še več delalo, še več storilo in tudi uspehi bi morali biti mnogo večji. Ne da bi te uspehe podcenjevali! Po vseh krščanskih državah, to se pravi, po vseh državah, koder prebivajo po večini kristjani — krščanskih držav kot držav, žal, ni več! — je vzbudil Leonov klic živahen odmev. Začelo se je krepko delo za delovne stanove, zlasti za delavce: prosvetno, strokovno-organizacijsko in zadružno. Spomnimo se le Slovenije! Že l. 1895. smo dobili Črne bukve kmečkega stanu s Socialnim načrtom slovenskih delavskih stanov. Potem pa: krščansko-socialno zvezo, delavska društva, strokovna društva, zadruge. Danes imamo Prosvetno zvezo, Jugoslovansko strokovno zvezo in Zadružno zvezo, tri mogočne centrale krščansko-socialnih delovnih energij. Tako je drugod, tu bolj, tam manj. Ne samo po katoliških deželah. Krščanske socialne ideje so brez dvoma oplodile tudi mišljenje protestantskih narodov in vplivale tudi na socialno zakonodajo vseh zapadnih držav. Tako je krščanski socializem vsekako mogočen faktor v naši dobi.

Vendar moramo priznati, kakor smo dejali, da se ni ne toliko delalo, ne toliko doseglo, kakor bi bilo pričakovati. Vzrokov je več, odločilni se nam zde trije.

P r v i je konservativnost naših ljudi.

Mnogi so bili za Leonov klic gluhi. Niso umeli ne svoje dobe ne nove dobe, ki je nastajala. Kapitalizem se jim je zdelo, da ni drugega, kakor izkoriščanje, ki so ga krivi posamezni oderuški podjetniki; zoper oderuštvo in oderuške praktike se pa itak pridiga, čemu še hujskati delavce zoper gospodarje in celo tudi zoper krščanske gospodarje! Zdelo se jim je namreč, da krščanski socializem hujska, ko govori o potrebnih socialnih reformah.

Drugi so videli, da se pogrezajo delavski sloji v vedno večjo bedo in da je treba nekaj ukreniti, a zdelo se jim je, da je mogoče pomagati z dobrodelnimi napravami, druge pravice da družba in država nimata.

Še drugi so prejeli Leonovo okrožnico z nje nauki, a jih niso dodobra doumeli, in če je že sicer od spoznanja do dejanja dolga pot, je še daljša od slabotnega spoznanja do krepkega dejanja.

Tako se je zgodilo, da je ostal en del katoličanov dosti brezbrizen, drugi del je poskušal pomagati z dobrodelnimi napravami (patronažami itd.), ki so sicer lepe, koristne in hvale vredne, a ne rešujejo bistva socialnega vprašanja, tretji del se je pa sicer lotil dela, a le bolj počasi. Malo jih je bilo, ki so takoj in dodobra doumeli, za kaj gre, in ki so za to spoznanje zastavili svoje življenje. Zato ni čuda, da tudi uspehi niso takšni, kakršni bi mogli biti, ako bi bili katoličani nemudoma in složni šli na delo ter dejansko ustvarjali socialni program okrožnice »Rerum novarum«. Leon XIII. je klical: »res clamat, vehementer clamat — zadeva je nujna, zelo nujna«, a še danes po toliko letih nekateri ne morejo prav umeti, kje bi bila tista nuja.

A to ni poglaviti vzrok, zakaj kljub vnemarnosti in težki premakljivosti mnogih katoličanov se je vendar veliko delalo in uspehi bi morali biti večji, ko ne bi bilo še drugih močnejših vzrokov.

Drugi, zelo močan vzrok, ki je preprečeval uspehe krščanskega socializma, je vzporedna akcija materialističnega socializma.

Materialistični socializem ima agitatorično pred krščanskim socializmom nemajhno prednost. Krščanski socializem oznanja pravico in ljubezen, pravični socialni red, pravično preuredbo socialnih razmer, obsoja pa vsako krivico, tudi krivico zoper krivčnike. Kaj je pravica, a kaj je krivica, tega pa ni lahko vedno tako natančno določiti in razložiti. Ni vse krivica, kar je komu neljubo, ne vse pravica, kar si kdo želi. Zato krščanski socializem ne more odobravati vsake akcije, ki je naperjena zoper kapitalizem, ne vsake akcije za osvoboditev proletariata. Če se govori o krivičnosti zasebne lastnine, o ekspropriaciji, o socializaciji, o socialni revoluciji, krščanski socializem nobenega teh gesel ne more sprejeti brez pridržka, ampak mora vsakemu še le poiskati in določiti upravičeni zmisel in pomen. Takega premišljevanja in določevanja pa množice ne ljubijo. Množice užigajo fraze, kratka gesla, mogočne besede, pa naj se skriva za njimi še toliko dvoumja in naj vsebujejo v resnici še toliko nemožnosti. Take fraze, taka kratka gesla, take mogočne besede pa ima materialistični socializem. Kako mogočno izzveneva komunistični manifest: »Proletarci vseh dežel, združite se! Naj trepečejo vladajoči razredi pred komunistično revolucijo! Komunisti odkrito izjavljajo, da se njihovi cilji morejo doseči le po nasilnem prevratu vsega dosedanjega družabnega reda. Proletarci izgube v tej revoluciji le svoje verige, pridobe si pa svet!« Ali proroška napoved: Delavske množice so že ekspropriirane. Sedaj ubijajo kapitalisti kapitaliste. Kapital se centralizira in internacionalizira. Kapitalističnih magnatov je vedno manj.

Kapitalizem se vedno težje giblje. Obenem pa narašča beda delavstva, a tudi odpornost in organizirana sila. Prišel bo čas, ko kapitalizem ne bo več mogoč. Ura bo bila. »Die Expropriateurs werden expropriert.« Nekdaj je nekaj uzurpatorjev ekspropriiralo ljudsko množico, sedaj bo ljudska množica ekspropriirala uzurpatorje! (Prim. tisto sloveče 24. poglavje I. knjige Marksovega »Kapitala«.) Kako kratka je formula: »Zasebna lastnina je neupravičena, zato se mora odpraviti s socializacijo!« Kako preprosta razlaga: »Religija, nrvnost in pravo so le odsev gospodarskih razmer; s kapitalizmom bo izginilo tudi krščanstvo s svojo etiko in svojim pravom!« Tako mogočnih, kratkih, preprostih in komodnih gesel krščanski socializem nima. Krščanski socializem hoče res pravico in resnico. Resnica pa je, da rešitev socialnega vprašanja nikakor ni tako preprosta, kakor si domišlja po socialističnih formulah varani proletariat. In pravica ni prazna beseda, tudi ni le refleks gospodarskih razmer, ampak je nekaj večnostnega in absolutnega, kar naj gospodarske razmere vprav uravnava in oblikuje. Krščanski socializem, proučen po dogmi o izvirnem grehu, tudi ne more obetati osvobojenemu proletariatu nebes na zemlji, kakor jih je obetal stari Bebel, ki je zato ponavljal za Heinejem: »Den Himmel überlassen wir den Engeln und den Spatzen!« Krščanski socializem oznanja marveč pravico na zemlji, a tudi pravico v večnosti, odgovornost pred človeštvom in odgovornost pred Bogom.

Jasno je po vsem tem, da je materialistični socializem s svojim preprostim materialističnim pojmovanjem življenja in s svojo revolucionarno gesto za bedne in v bedi otopele množice bolj mikaven in vabljev. Zato se te množice zgrinjajo pod zastavo materialističnega socializma, dočim gredo za krščanskim socializmom le bolj resni, preizkušeni in dozoreli možje in sploh tisti, ki jih odbija sirovi materializem. Zdi se, da bo moral materialistični socializem v življenju človeštva izkazati svoje zablode in prevare, še le tedaj se bodo začele množice obračati h krščanskemu socializmu.

Tretji in ne zadnji vzrok, zakaj krščanski socializem ni imel tistih uspehov, ki bi jih bilo pričakovati, je pa vsa miselnost širokih krogov moderne družbe.

Moderna družba se boji komunizma, ki je najbolj logična oblika materialističnega socializma. A prav tista družba je zaplodila ideje, ki od njih komunizem duševno živi. Bebel ji je to že davno na vsa usta povedal. »Čim bolj gine v masah vera v posmrtno življenje, tem bolj si žele nebes na zemlji. Jaz trdno verujem, da bo privedel socializem v ateizem. Toda kdo pa je utemeljeval znanstveno te ateistične nauke, ki vam delajo toliko skrbi? ali mar socialni demokratje? ali ne možje znanosti?« Če materialistični socializem zameta vsako religijo, ali mu ne prednjači v tem moderni naturalizem? Če zameta vsako absolutnost prava, ali mu ne pomaga pri tem moderni pravni relativizem? Če oznanja revolucijo, ali ne oznanja pravice revolucije tudi moderni demokratizem? Ako ni Boga in večnosti, zares ni vidno, zakaj bi delovne množice z

revolucijo ne smeje prevrniti sedanjega družabnega nereda in z diktaturo proletariata ustvariti svojih želj in sanj?

Kako dvolično vlogo ima moderna družba, dokazujeta zlasti Rusija in Mehika. Zapadne države se grozno boje gospodarskega komunizma in s silo zatirajo v svojih mejah vsak komunistični pokret. Zelo malo se pa zgražajo, ko komunisti ubijajo religijo, ki je prvi temelj družabnega reda, in ko z rafinirano propagando širijo ateizem, ki bo izpodmeknil podlago tudi zakonom in pravu. Kako malo je moderni družbi mar, da so ruski boljševiki pomorili 31 škofov in 1560 duhovnikov in da ječi še vedno 117 pravoslavni škofov po ruskih ječah! Kako malo se meni za to, kar počenja samosilnik Calles v Mehiki, ki izganja škofo, strelja duhovnike, cerkve izpreminja v hleve (prim. *Etudes*, 5. febr. 1927, 278—295)! Severna Amerika se je pogodila z njim za petrolejske vrelce in molči (prim. *Schönere Zukunft* 26. junija 1927), Evropa prav tako molči, svobodomiselnost časopisje se pa celo diabolično reži. V takšnem miljeju seveda materialistični socializem prospeva, a krščanski socializem ne more naprej.

Kljub temu zaupamo v bodočnost. »Deus fecit nationes sanabiles« (Modr. 1, 14). V narodih je močan in zdrav naravni nagon, ki jih navrača k temu, kar je pravo in zdravo. Trdno verujemo, da bodo spoznali, četudi morda še le po bridkih izkušnjah, da jih more iz suženjstva kapitalizma in iz modernih socialnih zablod izvesti le krščanski socializem. Dejali smo, da morda še le po bridkih izkušnjah. Teža se seveda zares bojimo. Julijska revolta na Dunaju in Sacco-Vanzettijev proces sta dokazala, da so tla zapadnih držav že močno razrvana od komunizma. Morda krivda anarhistov Sacca in Vanzettija res ni bila zadostno dokazana; vsekako ni dopustno smrtne obsodbe z novimi mukami povečavati in podaljševati. To prepuščamo pravnikom. Toda ali se ni ob tem pokazalo, kako velike mase po zapadnih državah preže na prvo priliko, da naskočijo z bombami sedanji družabni red? Državniki se zelo varajo, ako mislijo, da se da tak pokret s silo zatreti. Sila ga duši, to je res, da ne more trenutno izbruhniti, a ista sila obenem provzroča, da se skriti gnev kupiči do mere, ki ga nobena sila ne bo več mogla udržati, ampak se bo razbrzdal v divji, vse razdevajoči socialni revoluciji.

Morda pride še le tedaj veliki dan krščanskega socializma, a pride gotovo. Medtem pa treba delati in delati, da bodo čim večje čete izbranih, ki so poklicani, da vodijo krščanski socializem do zmage!

Francé Miklavčič:

Kulturne zveze naših izseljencev

s staro domovino, s posebnim ozirom na ameriške razmere,

Po daljnih krajih in najrazličnejših deželah sveta so razkropljeni naši ljudje, in čimdalje so odsotni iz domovine, tem večja je nevarnost, da ne utonejo v tujem morju. Zato bo ena naših najvažnejših nalog, da jih s čim tesnejšimi kulturnimi vezmi skušamo prikleniti na staro domovino.

Najštevilnejši in v vsakem oziru najpomembnejši del našega izseljenišтва se nahaja v severno-ameriških Združenih državah in ravno radi velike važnosti te naše kolonije bo treba tam izseljeništkemu problemu ravno s tega vidika posvečati posebno pažnjo, in to tem bolj, ker so Združene države v zadnjih povojnih letih zaprle vrata novemu dotoku našega narodnega življa.

Naši preprosti ljudje, mehkega, romantičnega temperamenta, so bili kot drugod po svetu tako posebno še v Ameriki naenkrat vrženi v ostre poslovne razmere, ki ne poznajo romantike, ampak samo sistem, stroj in hladno preračunavanje. To jih je pogosto nekako vrglo iz ravnotežja, kontinuiteta njihovega duševnega razvoja je bila pretrgana in pričelo se je odtujevanje, ki je bilo v prvi dobi tako zvane »amerikanizacije« bolj negativno kot pozitivno, oziroma razvoj domače ideologije je zaostal, a to pomanjkanje ni bilo kompenzirano potom primernege vpliva nove ameriške kulture v njenem boljšem zmislu.

Kot eden izmed karakterističnih primerov takega zastarelega razvoja domače ideologije bi navedel n. pr., da sem našel v San Franciscu med tamošnjimi danes čisto amerikaniziranimi potomci dalmatinskih izseljencev neko »ilirsko« društvo, sloneče na tako zvani »ilirski« podlagi, kar je danes seveda le še formalnega pomena in odseva le še iz imena. Ti izseljenci so prišli v Ameriko v takozvani »ilirski« dobi ter so se s to ideologijo prelevili v Amerikance. Njih potomci se v ožjem domačem zmislu niso razvili niti do Hrvatov, kaj šele do Jugoslovanov.

Na tej prvi stopnji amerikanizacije so se novi priseljenci gibali, kot pravimo, pod nivôjem Amerike v duševnem in materialnem oziru, kajti dokler se še niso spoznali v novih razmerah, so jih izrabljali ne le pravi Američani, ampak tudi njihovi lastni sorojaki. S trpkostjo in nezadovoljnostjo v srcu so ponavadi prišli že od doma in tu so morali ob težkih razmerah šele iskati sami sebe. Kaj čuda potem, če so bili pogosto idejno revolucionarni, nestabilizirani ter blažilnim vplivom že obstoječih domačih, a v Ameriki osnovanih prosvetnih in cerkvenih organizacij težko dostopni. Pogosto jim je na tej stopnji razvoja bilo na razpolago le v Ameriki tiskano domače časopisje, ki pa je tudi samo dostikrat bilo preveč negativno, je podiralo in ni gradilo, ker je bilo izraz nezasedranih, nezadovoljnih duš.

V drugi fazi amerikanizacije se novi priseljenc se kolikor toliko privadi na nove ameriške razmere, se ne da več izrabljati, prevzema ameriški standard življenja, že več ali manj obvladuje angleščino, bere angleške časopise in običajno postane ameriški državljan. Sprejema torej ameriško kulturo, a ker je ni užival od mladega, pogosto čuti v sebi veliko praznoto, če ni prinesel v nove razmere usedline zdravih vplivov svoje domače vzgoje in svoje stare kulture. To pomanjkanje, ta praznosta se čuti včasih kot disonanca v kulturnih odnosih med izseljenci na eni ter staro domovino na drugi strani, in ako se nam ne posreči s primernim taktom in potrpežljivostjo premostiti tega medsebojnega odtujenja, se lahko zgodi, da precejšen del našega izseljeništv ne bo več refleks svoje stare domovine ter nam niti v kulturnem in politično-patriotičnem, niti v materialnem oziru ne bo nudil tiste podpore, ki jo od njega pogosto pričakujemo.

Z ozirom na prohibitivno priseljeniško zakonodajo, ki bo nadaljnji dotok izseljencev iz stare domovine skoraj popolnoma onemogočila, moramo v Združenih državah računati s polagoma nastopajočo popolno amerikanizacijo našega tam se nahajajočega življa. Tretjo in završno stopnjo amerikanizacije predstavljajo ponavadi otroci naših izseljencev, ki so že hodili v angleške šole, se udeležujejo ameriških sportov in docela prevzemajo ameriški način življenja ter seveda predvsem govorijo angleški. Od prvotno domačega jezika jim morebiti nekaj ostane, če imajo starši zmisel, čas in priliko za vzgojo v domačem duhu.

Amerikanizacija je neizbežna, vendar pa bi bilo vsaj za nekaj časa mogoče vzdrževati še »bilingvizem« ter bomo morali vsled tega predvidno izkoristiti ravno prilike in ugodnosti, ki nam jih nudi ta zasilo se vzdržujoči dvojezični sistem, da z njegovo pomočjo vzdržujemo kulturne in patriotične vezi z našim ameriškim in drugim prekomorskim izseljeništvom. Za bilingvistične otroke izide v kratkem v Clevelandu angleško-slovensko berilo, ki ga je sestavil znani slovenski ameriški zdravnik dr. F. Kern, odličen naš narodni delavec v Združenih državah, ki je l. 1919. že izdal dosedaj največji in najboljši angleško-slovenski slovar. V svojem klasičnem delu o slovanskem izseljeništvu v Združenih državah »Our Slavic Fellow Citizens«, ki je izšlo l. 1910. v New Yorku (drugi del je prevedel v nemščino dr. Stephan Phillipovich pod naslovom »Slavische Auswanderung in den Vereinigten Staaten«, Franz Deuticke, Leipzig u. Wien, 1912) poudarja avtorica Miss Emily Greene Balch, da je ta bilingvizem skluden z duhom Združenih držav, saj so se n. pr. pred svetovno vojno mnogi izseljenci, kot n. pr. Slovaki, pogosto šele tam zavedali svoje domače narodnosti. Za poznejše generacije naših izseljencev je poznanje drugega (t. j. prvotno domačega) jezika celo priporočljivo, kajti na ta način jim je še nadalje mogoče vzdrževati stike z moralnimi in duhovnimi dobrinami stare domače prosvete ter tako doprinesti k izpopolnitvi in plemenitenju nove ameriške (anglo-saške) kulture.

V skrajnem slučaju smo pri amerikaniziranih otrocih naših izseljencev, ki našega jezika sploh več ne razumejo, lahko zadovoljni, če ohranijo napram našemu narodu vsaj simpatije in prijateljsko naklonjenost, izvirajočo iz hvaležnosti do svojih staršev in spominjajočo jih na skupno kri, ki polje po njihovih žilah. »Duh narodov je treba ohraniti, ker jezika itak ni več mogoče rešiti«, tako se je glede te stvari izrazil napram meni odličen ameriški inteligent, ki se intenzivno bavi s tem vprašanjem. Po Ameriki in drugih angleško govorečih deželah je polno tako zvanih »Nemcev«, oziroma nemških simpatizerjev, ki ne znajo več niti besedice nemški. Kakor nam ni simpatično francosko in deloma tudi angleško, pretirano subjektivistično pojmovanje narodnosti, vendar moramo priznati, da je duh narodov, ki živi še naprej v nazunaj že potujčenih generacijah, pogosto velikega pomena v mednarodnih odnošajih ter ga vsled tega ne smemo podcenjevati pri poznejših generacijah našega izseljeništv.

Kdor pozna ameriške razmere, se prav za prav mora še čuditi, da so naši izseljenci do zadnjih časov v narodnem oziru sploh še obdržali toliko odporne sile, kajti za amerikanizacijo so delali z velikim pritiskom vsi javni faktorji, oblasti, šole, poslodavci, časopisje, javno mnenje itd. To se sicer ne vrši na tak nasilen način kot se postopa n. pr. z našimi rojaki onstran meje, ampak s finimi psihološkimi metodami. V večernih šolah se naši odrasli rojaki uče angleščine ter se jim razlaga ameriška uprava in zakonodaja, da se pripravijo za sprejem v ameriško državljanstvo. Po tovarnah, kjer so zaposleni, čitajo napise: »Govorite jezik Amerike!« Geslo združenja tako zvanih tujejezičnih, t. j. neangleških časopisov pa je »American in spirit, foreign in language only« (Amerikanski po duhu in tuj samo po jeziku). Vse javne šole so angleške in tudi po tako zvanih farnih šolah se mora pouk vršiti v angleščini in se domači jezik poučuje kvečjemu po par ur na teden.

Kako bi se torej dalo ustavljati vsem tem odtujevalnim vplivom?

Predvsem bi pripomnili, da je za našega izseljenca važno vsako, še tako preprosto pismeno občevanje z domovino. Zato je škoda, da v prekomorskih deželah našega izseljeništv otroci naših ljudi le redko še obvladajo svoj domači jezik v toliki meri, da bi mogli dopisovati s svojo staro domovino. Znanó mi je nekaj slučajev, da otroci iz Amerike ne morejo sami pisati niti svojim lastnim staršem v stari domovini, od katerih so slučajno ločeni, kajti v šoli so se naučili le angleško ter vsled tega ne znajo prebrati slovenskega pisma svojih lastnih roditeljev.

Pri vzdrževanju naše kulture v tujini pripade važna vloga predvsem naši domači cerkveni organizaciji, s katero naj bi bila po možnosti zvezana vsaj delno-narodna šola. V tem oziru nam res lahko služi za vzgled naša emigracija v Združenih državah, ki vzdržuje po večjih naselbinah svoje lastne cerkvene občine z lastnimi cerkvami, župnišči, samostani in farnimi šolami. »Cerkev je konservativen, permanenten faktor,« tako mi je pred kratkem zatrjeval odličen ameriški inteligent iz lajških krogov, ki sem ga že citiral, »in cerkvena organizacija je stabilna ter je vsled

tega velike važnosti za prosvetno delo med našimi izseljenci tudi s čisto narodnega in patriotičnega vidika.« Dočim bo torej cerkvena organizacija obstala, se splošno misli, da bodo različne podporne jednote in druge narodne organizacije v 20—30 letih razpadle, če bo Amerika še nadalje ostala zaprta. V Ameriki rojeni mladi ljudje namreč k tem jednotam več ne pristopajo, starejši člani bodo pa izumrli. Poročilo izselj. komisarijata v Zagrebu za l. 1925./26. omenja, da se v Združenih državah nahaja 87 jugoslovanskih župnij, in sicer 38 slovenskih, 28 hrvatskih in 23 srbskih (od slednjih ena v mestu Hamilton v Kanadi, a brez popa). Koledar »Ave Maria« za l. 1927. pa našteva 32 slovenskih in 14 mešanih (deloma slovenskih) župnij. Iz istega koledarja je razvidno, da deluje sedaj v Ameriki okrog 100 slovenskih duhovnikov, torej prav znatno število, ki je mogoče malokomu znano.

Tudi v Združenih državah so naši slovenski duhovniki običajno poverjeniki Družbe sv. Mohorja, ki je imela za l. 1927. tam 435 članov, katero število bi se brez dvoma dalo še precej dvigniti. Ta naša najstarejša kulturna družba naj bi sploh poizkušala zbrati raztresene ude našega narodnega telesa po vsem svetu ter naj bi recimo Koledar redno prinašal poročila iz vseh naših izseljeniških kolonij. Pri tej priliki moram izraziti svoje začudenje, da Družba sv. Mohorja ni vključila med svoje publikacije krasnega in obširnega dela našega koroškega rojaka J. M. Trunka, sedaj župnika v Leadville (Colo.), ki ga je le-ta izdal l. 1912. v Celovcu v samozaložbi pod naslovom »Amerika in Amerikanci«, kajti prav ta knjiga bi interesirala najširše kroge našega naroda, a danes je žalibog tako malo znana.

Farnih šol je glasom gornjega poročila izselj. komisarijata bilo v Ameriki 14 slovenskih, 12 hrvatskih, srbske pa menda pri vseh cerkvenih občinah. Ena jugosl. priv. šola je bila celo v Antofogasti v Južni Ameriki.

Duhovniki so po ameriškem priseljeniškem zakonu izven kvote ter nam je tako omogočeno, da še nadalje lahko skrbimo za stalen dotok naše domače duhovščine iz stare domovine, v kolikor ne bi zadostoval domači naraščaj, rojen v Ameriki. Preskrbo duhovnikov za naše izseljeniške kolonije ne le v Združenih državah, ampak tudi po različnih drugih deželah naj bi imela v evidenci izseljeniška organizacija jugosl. duhovščine v stari domovini v sporazumu z episkopatom ter različnimi v poštev prihajajočimi redovi, predvsem z jugoslov. frančiškansko organizacijo, ki že vzdržuje v Združenih državah svoj lasten, lepo se razvijajoči in tudi na splošno - kulturnem ter časnikarskem polju zelo delavni komisariat.

Poleg cerkva in šol je za ohranitev domače kulture in domačega jezika odločilne važnosti v domačem jeziku izhajajoče časopisje. Tudi v tem oziru nam lahko služi Amerika za zgled, kajti po že omenjenem poročilu zagrebškega izseljeniškega komisarijata imamo v Združenih državah 38 jugoslovanskih priodičnih publikacij, med temi več slovenskih, hrvatskih in srbskih dnevnikov, in specialno slovensko časopisje

je tam dobro razvito, dasi je danes v stari domovini malo znano, ker ni več onega živahnega izseljeniškega prometa kot je bil pred vojno.

Dober pregled ameriškega slovenskega časopisja je objavil Mr. J. Jerič v »Koledarju Ave Maria« za l. 1927. Skupno izhaja sedaj v Ameriki 15 slovenskih listov, med temi 4 dnevnik, kar je prav impozantno število. Od teh pišejo v katoliškem duhu prav za prav le trije: »Amerikanski Slovenec«, najstarejši slovenski list v Ameriki, ki ga izdaja tiskovna družba »Edinost« v Chicagi; nadalje »Ave Maria«, nabožni mesečnik, ki ga urejujejo oo. frančiškani v Lemontu, Ill., ter tednik »Glasilo Kranjsko-Slovenske Katoliške Jednote«, ki ga izdaja navedena »jednota« (podporna organizacija v Clevelandu).

Zelo znan je dnevnik »Glas Naroda«, označen v gornjem pregledu kot »liberalen«, lastnina znanega bančnega podjetnika Franka Sakserja v New Yorku. Brezbarvni, oziroma nepristranski so sledeči listi: »Ameriška Domovina«, ki izhaja trikrat na teden v Clevelandu, največji slovenski koloniji, ter jo izdajata Louis J. Pirc ter James Debevec; »Naš Dom«, tednik, ki izhaja v New Yorku, ter »Nova Doba«, tudi tednik, glasilo »Jugoslovanske Katoliške Jednote«, izhajajoč v Clevelandu.

Ostale slovenske ameriške časopise označuje Mr. Jerič v gornjem pregledu kot »svobodomiseln«. Med temi je treba v prvi vrsti omeniti dnevnik »Prosveto«, ki jo izdaja »Slovenska Narodna Podporna Jednota« v Chicagi, ter dnevnik »Enakopravnost«, ki izhaja v Clevelandu. Za svoj mladinski oddelek izdaja »Slovenska Narodna Podporna Jednota« mesečnik »Mladinski List«. Nadalje imamo v Clevelandu še komunistični tednik »Delavska Slovenija« ter mesečno revijo »Čas«, ki jo izdaja Frank Krže. V Chicagi izhajata poleg dveh dnevnikov še »Glas svobode« (dvakrat na teden) ter tednik »Proletarec«, ki ga izdaja »Jugoslovanska socialistična zveza v Ameriki«. Kot lokalni svobodomiselni list imamo še tednik »Vestnik« v mestu Milwaukee, Wis.

Najvažnejše narodne organizacije v Združenih državah so tako zvane podporne »jednote«, označene navadno z začetnimi črkami, in sicer so v glavnem tri, ki imajo po večjih krajih afililirana društva, nekake podružnice. Največja, oziroma po številu članstva najmočnejša je »Slovenska narodna podporna jednota«, ki se oficijelno smatra za »socialistično«. »Kranjsko-slovenska katoliška jednota« stoji na katoliški podlagi ter je njen predsednik znani clevelandski velepodjetnik Mr. J. Grdina, ki nas je lansko leto z večjo družbo obiskal v stari domovini. Nekako nepristranska, oziroma samo strokovno-podporna je »Jugoslovanska katoliška jednota«. Navedene »jednote« (union) zavarujejo člane za slučaj bolezni in nezgod ter dedičem in sorodnikom bodisi v Ameriki ali v stari domovini izplačujejo lepe denarce. V ožjem kulturnem zmislu praviloma sicer ne delujejo, vendar se pa morajo smatrati za važna oporišča naše domačnosti.

(Konec prihodnjic.)

Dr. Vlado Valenčič:

Ideologija fašizma.

Fašizem je po besedah enega njegovih voditeljev posvetna vera italijanskega naroda. Kot tak ima svojo doktrino in svoje dogme, ki izražajo njegovo ideologijo. Ker fašistovskega gibanja ni spočela teorija, ampak so bila dejanja prvotno le posledice čustev in prej nego njih motivacija, se je marsikdo, ki ga je študiral, vprašal, če ima sploh kakšno doktrino. Takim dvomljivcem je odgovoril Mussolini v predgovoru, ki ga je napisal knjigi, ki govori o njem in o njegovem fašizmu¹, da se nahaja fašistovska doktrina v njegovih konkretnih realizacijah. V njih bomo, v kolikor bo mogoče, poiskali idejne temelje tega političnega gibanja. Na ta način pridemo gotovo do resničnejše slike fašizma in spoznamo njegovo ideologijo, kot pa, če bi jo iskali samo v abstraktni teoriji, ki tolikokrat samo sledi dejstvu ali pa se celo razlikuje od njih.

Fašizem je nastopil kot reakcija proti parlamentarizmu in demokraciji, in s tem se je dokumentiral predvsem kot politično gibanje. Za njegovo spoznanje je zato potrebno poznati mesto in vpliv, ki ga faktično prepušča državi kot socialnemu pojavu.

Država je fašizmu edino torišče za udejstvovanje naroda². Je to organizacija naroda v vseh smereh njegovega socialnega življenja. Nobeno drugo sredstvo, ki bi bilo od države neodvisno, ni dovoljeno za zasledovanje kolektivnih ciljev človeštva. Država sama, kot izraz naroda, ga mora voditi k popolnosti v kulturnem in materialnem oziru. Temu primerno ji določa fašizem njene naloge in razumeva njen namen.

Da si pridobi pojem naroda, fašizem ne izhaja od posameznikov, da potem določi skupne lastnosti, ki množico ljudi napravijo za narod. To bi bil individualizem, fašistovski pojem naroda pa je univerzalističen. Fašizem izhaja od skupnosti, prvotno je celota, ne posamezniki. »Celota je tista oblikujoča in zidajoča moč, ki pomaga posamezniku k življenju in razvoju in iz mnogih napravi enoto. Skupno je kot življenski predpogoj v vsakem delu takorekoč prisotno, je ognjišče življenja za posameznika. Država torej ni pogodba posameznikov (ki bi obstojali brez nje ali pred njo), ampak njih živa duševna skupnost nad njimi, zakoni niso sredstva razločitve in omejitve za obrazovanje posameznikov, so zato, kot pravita Plato in Aristotel, da napravijo ljudi boljše.«³

Pojem univerzalizma fašizem razširi še s svojim zgodovinskim umevanjem naroda, kar ga napravi sorodnega romantikom. »Za fašizem je narodna država ne morda (kakor za liberalizem in socializem) vsota gotove skupine živečih ljudi, temveč združena enota nepregledne vrste

¹ C. Gutkind: Mussolini e il suo fascismo, Firenze 1927.

² Narod (nazione) je tu umeti v smislu italijanskega nacionalitetnega principa iz časa risorgimenta, ko je bil cilj italijanske politike združitve vseh Italijanov v eni sami narodni državi. Po tem je država pravna oblika za narod.

³ O. Spann: Fundament der Volkswirtschaftslehre, str. 346.

rodov, ki jim ti ljudje pripadajo.«⁴ Ni originalno to umevanje. Je posneto po nauku katoliške cerkve o skupnosti živih in mrtvih, *ecclesia militans* tu na zemlji, in *ecclesia triumphans* v nebesih.

Univerzalistično umevanje države je tudi povod, da umeva fašizem namen države kot višji nego namen posameznika. Radi tega ni individualnega interesa, pa naj bo še tako velik, ki bi moral imeti prednost pred interesom države. Človek je samo sredstvo, ki se ga država poslužuje pri zasledovanju svojih ciljev. Kaj je namen države sploh, na to vprašanje je težko dobiti enake odgovore. Jellinek pravi, da je mogoče razumeti pod namenom države tri popolnoma različne probleme.⁵ Lahko vprašamo, kakšen je namen institucije države v ekonomiji zgodovinskega dogajanja z ozirom na zadnji cilj človeštva, ali pa kak namen je imela ali ima konkretna država v zgodovinski zvezi, in pa slednjič, kakšen namen ima institucija države za podanike in za skupnost v določenem momentu. Na prvo in drugo teh vprašanj ne moremo odgovoriti s sredstvi empiričnega raziskovanja. Kdor stavi ti dve vprašanji, se poda na polje metafizične špekulacije ali pa celo v kraljestvo samovoljnih in ničevih domislic. Za tistega, ki noče zapustiti tal empiričnega raziskovanja, je celo vprašanje brezpredmetno.

Iz političnih potreb je fašizem posvetil svojo pozornost nauku, po katerem je imela in bo imela vsaka država poseben namen, ki je lasten samo njej in odvisen od njenega zgodovinskega položaja in pomena. To potrjuje tudi enotnost njegovega zgodovinskega naziranja in umevanja. Osvajanje je bil partikularni objektivni namen prvega Rima (tako imenuje Jellinek tak namen) in po Mussolinijevih lastnih besedah je ekspanzija namen tretjega.⁶ Zgodovinski namen fašistovske države je, da pribori Italiji v svetu mesto, ki ustreza njeni preteklosti, kulturi in moči in omogoči njenemu naraščajočemu prebivalstvu gospodarsko udejstvovanje. Za zadnje je dokaz kolonialna politika, kjer se danes najlažje pokaže imperijalizem kakšne države. In v tej fašizem jasno kaže svojo ekspanzivnost. V ljudski zavesti ima ta namen veliko vlogo, predvsem če gre za mednarodne odnošaje. Državi se pripisujejo zgodovinske naloge in poslanstva, ki so pa v resnici gotovi interesi države podani po zgodovinskem in geografičnem paoložaju.

(Konec prihodnjič.)

⁴ Tako definicijo je dal o državi minister pravde A. Rocco, Dr. I. M. Čok; Korporativni red, Zbornik »Luč«, str. 39.

⁵ G. Jellinek: *Allgemeine Staatslehre*, III. Aufl., str. 230.

⁶ Sotrudniku dunajske »Reichspost«, dr. Böghölm, je Mussolini razložil doktrino fašizma in podal nekako njegovo definicijo. In ta je: Per noi Italiani il fascismo è il popolo che diventa Nazione, la Nazione che diventa Stato, lo Stato che cerca nel mondo la linea e le vie per le quali poter soddisfare la propria necessità di espansione. (Za nas Italijane je fašizem ljudstvo, ki postane narod, narod, ki postane država, država, ki išče smer in poti, po katerih naj zadosti svoji lastni potrebi po ekspanziji.) »Corriere della Sera, 31. decembra 1926.

Fran Erjavec:

Naša statistika.

Statistika je nedvomno eden najglavnejših in najpotrebnejših temeljev in pogojev za delo politika, narodnega gospodarja, socialnega politika, publicista itd., kajti ta ga ne opozarja le na posamezna pereča vprašanja, temveč mu avtomatično nakazuje tudi smernice njegovega dela. Brez točne, zanesljive, izčrpne in strokovno obdelane statistike mora nujno viseti velik del prizadevanj navedenih javnih delavcev v zraku ter se izgubljeni ali v malenkostih ali pa v frazah, premnogo večjih akcij je pa sploh nemogočih. Glede na to je tudi razumljivo, da pošvečajo po vseh civiliziranih državah vsi javni organi ter razne gospodarske, socialne in strokovne organizacije statistiki čim največjo pažnjo. Ne samo države same, temveč tudi posamezne province, vsa večja mesta ter večje socialne in stanovske organizacije vzdržujejo posebne statistične urade, ki potem tudi redno objavlja zbrano in obdelano gradivo.

Povsod na svetu je tako, edino pri nas se menda še doslej nismo zavedli dalekosežne pomembnosti dobre statistike. Da je to res, nam najbolje dokazuje dejstvo, da je skoro nimamo in da se zanjo očitvidno tudi nihče ne briga. Že teče sedmo leto, kar se je vršilo v naši državi ljudsko štetje, a razen golega »popisa prebivalstva« po spolu, narodnosti in veroizpovedi po občinah ni bilo objavljenege uradno še ničesar, a celo ta popis je brez kakršnihkoli obdelav in primerjanj. Še do danes nimamo nobenih podatkov ne o poklicih prebivalstva, o posestnih razmerah, o ljudski izobrazbi, gmotnih in socialnih razmerah itd. itd. Kakor s popisom prebivalstva je tudi s popisom zemlje. Da, ministrstvo za poljedelstvo izdaja svoja letna poročila, a kakor vse ostale, je tudi ta statistika brez vsakih obdelav in primerjav. Isto je še z nekaterimi drugimi centralnimi uradi, večina njih pa sploh ne publicira ničesar, a je tudi veliko vprašanje, če sploh kaj ima.

Podobno je tudi s pokrajinskimi uradi (velikimi županstvi, okrajnimi glavarstvi in večjimi mesti). Danes je nemogoče kjerkoli dobiti vsaj osnovne podatke za Slovenijo, če jih bo kdo skušal v znanstvene svrhe sestaviti sam ter bo v to svrho zbiral gradivo po raznih uradih, ga bodo vsaj v vsakem drugem odpravili z vprav gorostasnim izgovorom, da so to — uradne tajnosti, velik del uradov pa sploh nima nobenih statističnih podatkov. Ko sem n. pr. pred leti sestavljal statistiko naših društev ter se oglasil za podatke na kompetentnem mestu, so me najprej debelo gledali, po dolgem pojašnjevanju so mi pa pokazali veliko knjigo, ki naj bi predstavljala kataster društev ljubljanske oblasti. Ta »kataster« je bil klasično ogledalo našega zmisla za statistiko. Prvič je v njem manjkala cela vrsta društev, drugič je bilo v njem lepo število že davno razpuščenih društev, a med znanstvenimi sem našel tudi par — gasilnih društev itd. itd. Skratka: nihče v Sloveniji ne ve in tudi ne more dognati niti približno

zanesljivega števila društev, kaj šele njih dela, čeprav to menda ni povsem brezpomembno vprašanje. In takih doživljajev se mi je pripetilo pri dosedanjem statističnem delu že več.

Izmed naših stanovskih korporacij posveča statistiki potrebno pažnjo menda le Delavska zbornica, dočim se druge, stare in gmotno dobro situirane za to ne brigajo. Pred par leti sem rabil več gospodarskih podatkov, a naša Zbornica za trgovino, obrt in industrijo ni niti približno vedela, koliko je v Sloveniji obrtnikov, trgovcev in industrijcev, koliko podatkov je potem mogla imeti še o drugih vprašanih, ki se gotovo tičejo predvsem nje, si lahko mislimo.

Da je v teh desolatnih razmerah skoro nemogoče vsako raziskavanje in razpravljanje o neštetihi naših gospodarskih in socialnih vprašanih, je umevno samo od sebe in zato tudi toliko površnosti in diletantizma v naši publicistiki in na raznih naših enketah. Skrajni čas je zato, da vprašanje statistike vsaj za Slovenijo uredimo čim prej. Ker od države v tem pogledu po dosedanjih izkušnjah pač nimamo pričakovati ničesar, je neobhodno potrebno, da vzameta v lastnem interesu to stvar v roke naši oblastni samoupravi, ki naj ustanovita skupen statističen urad. Aparat bi bil za začetek potreben malenkosten. Njegova naloga bi bila v začetku zbrati in urediti že razpoložljivo gradivo, ki pa leži za enkrat še v miznicah najrazličnejših uradov in korporacij, da dobimo na ta način vsaj osnovo statistične slike Slovenije. Ko bi bilo opravljeno to delo, bo pa treba na eni strani z najrazličnejšimi sredstvi dopolnjevati to sliko, na drugi strani pa zbrano gradivo sproti obdelovati. In ker sta ljubljanska in mariborska oblast edini samoupravni edinici slovenskega naroda, ki ima gotovo največji interes na tem, da ima čim popolnejšo sliko o samem sebi, bo moral ta statistični urad posvečati čim večjo pažnjo tudi neodrešenim delom slovenskega ozemlja ter našim izseljencem.

Dolžnost vseh činiteljev, ki razpolagajo s statističnimi podatki, pa je, da jih napravijo dostopne najširši javnosti. V to svrho bi bilo morda primerno, če bi izdajali obe slovenski oblasti skupno revijo (mesečno ali kakorkoli), ki bi razen uradnih objav prinašala morda tudi strokovne razprave, tikajoče se delokroga samouprav, razen tega bi pa statistični urad tu sproti objavljaj vse nabrano in urejeno gradivo, da bi ga imel vsak interesent takoj pri roki. S tem bi bilo to vprašanje vsaj za Slovenijo rešeno.

So pa gotovo še druge možnosti, kajti končno je vseeno, v kaki obliki se to pereče vprašanje reši, glavno je, da pridemo čim prej iz dosedanjega neznosnega stanja, ki nam je v veliko škodo.

Politični pregled.

Italija in Anglija. Sredi januarja se je mudil v Rimu angleški finančni minister Winston Churchill. Angleški in italijanski listi so zatrjevali, da ni imel ta obisk nikakega političnega ozadja. Prišel je v Rim s svojega izleta po Sredozemskem morju. Ko se je ustavil v Atenah, je vzbudil prijateljsko naklonjenost nove grške vlade in grških finančnikov za Anglijo in za angleško-italijansko finančno sodelovanje. Italijansko in angleško časopisje je preprčevalo svoje čitatelje, da je prišel Churchill v Italijo samo zato, da bi slikal in fotografiral znamenitosti večnega mesta, ker je strasten slikar in zbiratelj pokrajinskih fotografij. Italijanski listi so pisali malo o njem, zato pa so prinašali tem več slik, ki kažejo Churchilla pri slikanju. Ker pa je imel siabo vreme, je ostal v Rimu teden dni. Čisto »slučajno« je našel tukaj znanega mednarodnega finančnika lorda D'Albernoona z 12 članj parlamentarne delegacije pod vodstvom ministra Peele-a. Gotovo in tudi samo iz dolgega časa imel z Mussolinijem javne in tajne sestanke.

Govorilo se je v glavnem o dveh vprašanjih. Italiji manjka predvsem kapital, da bi mogla razširiti svoje tovarne in izkoristiti ugodno priliko, da si zagotovi odjemalce za svoje proizvode vse do Baltskega morja. Anglija rada vidi širjenje italijanske trgovine, ker mnogo stvari dobavlja Italiji Anglija, Italija pa razen tega dolguje znatne vsote angleškemu kapitalistom. Čim se Italija gospodarsko dvigne, tem prej bo lahko vrnila posojila Angliji. Čeravno so angleški trgovci sami že precej zadolženi v Ameriki, bodo vendar angleški kapitalisti dali Italiji posojilo, da bi jim mogla Italija čim prej vrniti ta in še stare dolgove.

Razen tega pa dela Angliji velike skrbi Kitajska. Da so se vršile pri tej priliki tudi pogajanja glede rešitve kitajskega vprašanja, kjer igra važno vlogo Rusija, dokazuje izjava Churchilla: »Čeravno Anglija ne občuti boljše vize v njegovi smrtonosni obliki, vendar sem prepričan, da se nam posreči ga popolnoma izkoreniniti.« Dalje je dejal: »Če bi bil Italijan, bi se gotovo strinjal z Italijani od začetka pa vse do danes v zmagoslavnem boju proti zverinskemu pohlepu in strastem leninizma.« Še bolj pa dokazuje to razvoj dogodkov.

Dočim so ostale velesile, celo Japonska, gluhe, ko je Anglija izročila velesilam spomenico o nevarnosti boljševiškega vmešavanja v kitajske zadeve in na važnost bojev v Kitajski, se je kmalu po Churchillovem posetu v Rimu odzvala Italija. Nekateri listi poročajo, da je dala Anglija Italiji

zato prosto roko na Balkanu in da je Anglija obljubila podpirati italijanske težnje po novih kolonijah. Začetkom februarja je zato poslala Italija ob kitajsko obrežje štiri vojne ladje, ena križarka pa je ostala pripravljena za odhod. Zdi se, da je Italija vzela na sebe nalogo, da pridobi velesile za skupen nastop proti Kitajski. Skupen nastop si posebno želi Anglija, ker bi na ta način Kitajci morali popustiti.

Anglija in Italija nikakor ne želita, da bi bila Kitajska razdeljena na dve državi, ker bi težko vodili tako politiko, da si ne bi odtujili ene izmed obeh držav. Neprijateljstvo ene države bi bilo tem nevarnejše, ker bi jo podpirala Amerika, ki je Angliji nevošljiva na carino, katero pobira Anglija na Kitajskem. Spor z Ameriko pa bi bil lahko usodepoln za Anglijo in Italijo. Ne moreta pa si želeli tudi zmage severne, pekinške vojske, za katero stoji Japonska, ki bi rada zamenjala angleški vpliv in trgovino na Kitajskem s svojim prestižem. Zmaga južne, kantonske armade, ki jo podpira Rusija in je prožeta z mržnjo do tujcev in s težnjo po popolni neodvisnosti Kitajske, bi še huje zadel Anglijo in Italijo. Izgubili bi ne samo svoje kolonije na Kitajskem, temveč tudi imetje svojih državljanih in ogromna skladišča v Šangaju. Zmaga kantonske armade pa bi okrepila nacionalistično gibanje v Indokini in v Indiji, kjer bi gotovo prišlo potem do vstaje. Sedivy.

Notranja politika. Volitve v narodno skupščino niso prinesle nobene bistvene spremembe. Radikalna stranka je izgubila na mandatih v dobro demokratski stranki g. Davidoviča, kakor je bilo vsled razčiščevanja v radikalni stranki pričakovati. Na glasovih pa radikalna, v večini volivnih okrajev na več list razcepljena stranka ni prav nič izgubila. Tudi se niso izpolnile nade tistih, ki so pričakovali, da bo radikalni klub nastopil v parlamentu razdvojeno. To se ni zgodilo. Rane v radikalnem klubu še niso zaceljene in opaža se, da se obnašajo nekdanji radikalni prvaki, ki so pri volitvah prodrli, precej rezervirano, ali korektno. Edini g. Nastas Petrovič je izstopil iz radikalnega kluba, ni mu pa nihče sledil. Demokratska stranka je izšla iz volitev močno okrepljena, zato pa jo čakajo še trenja v lastnih vrstah. Ni lahko za demokrate vprašanje, ali naj nadaljujejo od zunanega ministra g. Voje Marinkoviča začetno taktiko, ki je stranko ojačila, ali pa naj sledijo politiki nepomirljivega protivnika radikalne stranke g. Ljube Davidoviča, ki — povsem razumljivo — ne more pozabiti, da je bila radikalno-demokratska vlada sestavljena brez njegovega pristanka, celo brez njegove vednosti, z na-

knadno njegovo odobritvijo. Reakcija na radikalsko-demokratsko koalicijo, ki jo je zasnoval z g. Vukičevićem g. Marinković, je zblizanje med g. Davidovičem in opozicijo.

Demokratska stranka, samostojna demokratska stranka, Radićeva seljačka stranka in zemljoradniki so se vidno približali. O tem ni nobenega dvoma, vsaj kolikor tiče parlamentarne eksekutive teh strank. Ni pa se to zblizanje izvršilo na pobudo Davidovičeve stranke, marveč je pripisati inicijavo Samostojni demokratski stranki in Radiću, ki se jima je pridružil zemljoradnik g. Joca Jovanović kot vodja v opozicijo obsojene stranke. Moti se, kdor misli, da je v tej potezi iskati politično moč g. Sv. Pribičevića ali g. Stjepana Radića. Nasprotno! Ta dva, do zadnjega še najhujša politična in idejna protivnika sta se znašla vsled svoje slabosti, da bi se rešila usode dolgotrajne opozicije. Njun pritisk na g. Davidoviča je bil po volitvah stalen. Da bi bil ta moralni pritisk močnejši, sta v parlamentu sklenila najožje sodelovanje, kar se je videlo pri verifikacijski debati in volitvi skupščinskega predsedstva, ko sta postavila enotno listo; njuni skupini sta oddali svoje glasove za davidovičevca Pero Markoviča, misleci, da s tem pridobita zase demokrate, ki pa so držali v koaliciji, za podpredsednika pa sta oddali glasove za dr. Stanka Šibenika in dr. Alb. Kramerja, ki sta bila na skupni listi. Med Pribičevićem in Radičem je danes ožja vez nego v vladni koaliciji med radikali in demokrati. To ozko vez sta oba voditelja vidno kazala tudi s tem, da sta v skupščini ves čas skupaj sedela in drug drugemu ploskala, g. Pribičević g. Radiću tudi tedaj, ko je ta izjavil, da bodo Hrvati iskali pravice v — Ženevi, Radić pa se je oddolžil svojemu zavezniku z izjavo, da so Hrvati in Srbi en narod. Skoro bi dejali, da sta ta dva antipoda v izjavah zamenjala vlogi. G. Pribičević se je v svojem skupščinskem govoru postavil na pravasko stališče in trenutno izgleda, da hoče biti večji Hrvat od vseh Hrvatov, g. Radić pa je izjavil, da v opoziciji ni nobenega protisrba, nobenega »prečanstva«. V bojazni, da bi se utegnilo snovanje tako imenovanega demokratskega bloka ponesrečiti, je g. Radić izjavil celo, da je njemu in g. Pribičeviću vseeno, ali postaneta ministra ali ne. Kdo bi mogel verjeti, da bi se preambiciozni politik Pribičević mogel odreci temu, razen ako je to poslednja rešilna bilka zanj in njegovo stranko! V izjavi na g. Davidoviča se oba odrekata vsem pogojem in sta pripravljena brezpogojno vtopiti se v demokratski stranki. Kako da ne bi bilo to za g. Davidoviča vabljivo. Toda kdo more verjeti, da bi ta dva gospoda v svoji znani ambicioznosti ostala svojim obljubam tudi zvesta? Mislim, da nihče, kdor ju pozna, ne verjame tega. Muslimani se držijo zelo re-

zervirano in se zdi, da raje ostanejo v vladi, nego da se pridružijo opoziciji, v kateri se ne ve, če bi dobila vladno, ako bi dobila tudi večino, ker je preveč heterogena in bi dolgo ne držala skupaj na vladi. Verjetnejše je celo, da bi g. Radić iz srca rad stopil v vladno g. Vukičevića in to brezpogojno, ako bi demokratje prelomili z vladno koalicijo, G. Davidovič je uverjen, da bo dobil sestavo vlade, ako napravi demokratski blok s strankami, ki se mu ponujajo. Ako demokratski klub na prihodnji seji to sklene, potem bi morali demokratski ministri demisionirati ali pa se izločiti iz kluba. Gotovo je, da so imeli za seboj in za taktiko dr. Markoviča ogromno večino v klubu, da pa klub ni vzel na znanje Davidovičeve demisije kot predsednika kluba, misleč, da se bo g. Davidovič s to satisfikacijo in zaupnico pomiril in zadovoljil. Izgleda pa, da g. Davidovič na to ne misli. Iz vedenja demokratskih ministrov bi se dalo sklepati, da so sigurni svoje moči v klubu ali pa da so pripravljani na secesijo v klub in imajo tam dobršen del poslancev, ki bi jih potegnili za seboj. V tem slučaju bi se izvršila rekonstrukcija vlade, v kateri bi dobil Jugoslovanski klub še enega ministra. Bodoči dnevi bodo položaj razčistili. Gotovo je samo to, da je sedanji položaj v vladni koaliciji nevzdržljiv.

Belgrad, 23. oktobra 1927.

Fr. S.

Kulturni pregled.

Naš dnevni tisk. Pred vojno je bil naš dnevni tisk deloma precej primitiven, deloma pa surov, a na splošno vendarle ni bilo mogoče dvomiti ne o poštenosti virov, iz katerih je zajemal in ne o poštenosti ciljev, za katere se je boril. V tisku smo se kazali kot mlad, še neizlikan, a v notranjosti vendarle pošten narod.

Po vojni so se pa te razmere korenito izpremenile. Slovenci smo postali bistveni sestavni del tudi mednarodno kolikor toliko važne države in naš pogled ni ostal enostransko omejen samo na nemški sever, temveč je začel zajemati tudi iz romanskega zapada. Vse to mu je razširilo delokrog in obzorje, kar je bilo gotovo v velik njegov prid. Toda obenem s temi dobrinami smo pa istočasno dobili tudi mnogo, premnogo slabega, kar nam je že doslej škodovalo jako mnogo, v doglednem času pa utegnejo postati posledice vprav fatalne, če ne bomo zmorni pravočasno izvršiti potrebnih protiukrepov. Mislim tu na povojni dnevni tisk SDS. Vsakdo ve, kako je ta tisk nastal. S poštenimi in nepoštenimi sredstvi so zajemali iz bank ter jih pri tem uničili, izvajali so najdrznejše in najnemoralnejše denarne transakcije pri raznih »nacionalizacijah« ter vpregli v svoje namene bolj ali manj vse javne korporacije in velik del zasebnih podjetij. To je dalo

temu tisku »gospodarsko« podlago. Podobno je bilo tudi s formalno in »idejno« podlago. Kopirali so na eni strani revolverski pocestni tisk evropskih velemest, na drugi strani se pa poslužili najdrznejše laži, cinizma in nemoralnosti. Na oči je ta tisk tehnično in estetično dovršen, vsebinsko pa kričavo pester, toda ta pestrost je resnemu človeku odvrtna. Od uvodnika do poslednjega oglasa je vse iz enega kova, ker je rigorozno preračunano na efekt. Poleg suhih poročil in stvarnih referatov se vrstijo banalna šmokovstva in prostaška lascivnost, ki apelira na najnižje instinkte mas. Vzporedno s tem nepolitičnim delom, ki je hrana nemislečih mas, gre politični del, ki je prav tako preračunan in ki zna ob vsaki priliki iz drznega in lažnivega zagovora kakršnega koli greha politične klike, ki se zbira za njim, takoj preiti v cinično in sugestivno ofenzivo, ki masi vedno imponira.

Prve pettisoče je prva leta metala SDS med ljudstvo s pomočjo zgoraj navedenih materialnih virov, pozneje je šlo avtomatično samo od sebe. Zdravega in zavednega dela naroda se ta tisk še ni dotaknil, pač je pa preplaval vse, kar je stalo kdaj pod vplivom svobodomiselnih in marksističnih fraz ter držema prodira v doslej še neorientirane mase, kjer — kakor nam kažejo podrobni rezultati volitev — vztrajno povzroča nezogibni proces. In nujne posledice tega procesa, ki se pojavijo prej ali slej, so na dlani. Z nepolitičnim delom ta tisk svoje brávce najprej moralno zastrupi, s tem jim polagoma odtegne vplivu dušnega pastirstva in končno jih s političnim delom — pridobi zase.

Če bi šlo tu zgolj za politični vpliv, bi bilo vse to tudi zgolj politično vprašanje prizadetih političnih strank, a kakor sem ponovno poudarjal že zgoraj, so politični vplivi le naravna posledica nemoralnih vplivov in sredstev, s katerimi se ta tisk uveljavlja, zato to tudi ni politično, temveč eminentno moralno in socialno vprašanje, ki se zato tiče vseh čimteljev naroda in nikakor ne zgolj politikov. Kdorkoli čuti odgovornost pred Bogom, narodom in pred zgodovino, mora poseči tu vmes ter napeti vse moči, da se ustavi poguben proces, ki s premišljeno sistematiko uničuje vse, kar je še zdravega v duši posameznika in naroda, samo da dospe tudi do političnega efekta. Geslo, ki ga podtikajo jezuitom, da namreč namen posvečuje sredstva, doživljamo že nekaj let pred našimi očmi v prav strašnih oblikah, a se pri tem vse premalo zavedamo posledic.

Kaj nam je storiti? Prvič moramo dvigniti svoj tisk do čim največje dovršenosti. Če pogledamo naše dnevno časopisje, tedaj zadovolji človeka le »Domoljub«, dočim bi bilo pri dnevniku želeli še mnogo, mnogo izpopolnitev, a naš delavski tisk je pa skrajno potreben popolne preureditve. Če tu kmalu ne zberemo in tudi ne uredimo naših sil, tedaj mora SDS izbojevati tudi

končno zmago. — Drugič je nujno treba posvetiti vse sile propagandi za naš dnevni tisk. Prehiteti moramo nasprotnika pri še neorientiranih masah ter mu zopet iztrgati še neutrujene pozicije. Če dosega naklada »Jutra« skoro število SDS-volivcev, tedaj mora naklada kmetskih in delavskih tednikov SLS (ali bi ne bilo mogoče izvesti še kake koncentracije moči?) doseči isto razmerje, naklada našega dnevnika pa najmanj četrtino števila volivcev SLS. — Tretjič je treba sprejeti in izvesti odločni in brezobziren boj proti tisku SDS, proti onim, ki so tak tisk uvedli in proti onim, ki ga še danes vzdržujejo. V tem pogledu se že dosedanja popustljivost dovolj maščuje, v bodoče bi pa kakršenkoli kompromis povzročil nepopravljivo škodo. F. E.

Socialni pregled.

Svetovni delovni trg leta 1926. Preteklo leto je bilo opaziti precejšnje naraščanje brezposelnosti zlasti v Nemčiji, na Danskem, v Franciji, v Angliji, na Norveškem, na Novi Zelandiji, na Švedskem, v Švici, na Češko-slovaškem, v Čile, na Španskem, na Grškem, v Palestini, v Portugalski, Avstriji in na Poljskem, pri starem je ostalo na Estonskem, v Združenih državah in na Ruskem, dočim se je tozadevno stanje nekoliko izboljšalo v Avstraliji, v Belgiji, v Kanadi, na Finskem, na Madjarskem in na Irskem. Skupno število vseh brezposelnih so cenili konec 1926 v navedenih državah na 10 milijonov.

Zakonito je bilo preskrbljeno za brezposelne do konca l. 1926. že v 19 državah, kjer so bila navedena zavarovanja za slučaj brezposelnosti. Zavarovanje je uvedeno v naslednjih državah (v oklepaju navajamo število zavarovancev v milijonih): v Nemčiji (16.5), v Avstraliji (0.15), v Avstriji (1), v Belgiji (0.6), v Bolgariji, na Danskem (0.25), na Španskem, na Finskem (0.025), v Franciji (0.12), v Angliji in Severni Irski (12), v Svobodni Irski (0.24), v Italiji (3), v Luksenburgu, v Norveški (0.05), na Nizozemskem (1) in v Rusiji (7.75). Od navedenih 19 držav ima obvezno zavarovanje za brezposelnost 9 (Nemčija, Avstrija, Bolgarija, Anglija, Irska, Italija, Poljska, Kvensland in Rusija) z 42 milijoni zavarovancev, ostalih 10 držav je imelo do konca l. 1926. le fakultativno zavarovanje, ki je objemalo okroglo 2.5 milijona zavarovancev. E.

**Vse naročnike
nujno prosimo
naj poravnajo
naročnino.**

SOLIDNA POSTREŽBA

FRANC PAVLIN

v trgovini s špecerijskim, manufakturnim in galanterijskim blagom.

Centrala: **Gradisce 3**

Podružnici:

Trg Tabor 4
Boršnikov trg 4

Strojne tovarne in livarne d. d. Ljubljana

Leta 1688 ustanov. **Zvonarna** Karlovška cesta 1.

Največja, najstarejša in najbolj vpeljana domača zvonarna, večkrat odlikovana na razstavah v svetovnih mestih, kakor: v Parizu, na Dunaju, v Pragi, v Trstu itd. Njeni prvovrstni zvonovi so razstavljeni na vsakokratnih vzorčnih velesojnih v Ljubljani in v Zagrebu.

Najboljši material. Krasni glasovi. Kratek dobavni rok. Absolutno konkurenčne cene. Zahtevajte cenik.

